

Hungarológiai Értesítő

**A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1990–1993. XII. évfolyam 3–4. szám**

Felelős szerkesztő: Jankovics József

Hungarológiai Értesítő
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1990–1993. XII. évfolyam 3–4. szám

Szerkesztőbizottság

Ilia Mihály
Kósa László
Szépe György

Felelős szerkesztő: Jankovics József

A szerkesztésben részt vesznek:

Kozocsa Sándor, Nyerges Judit

Szerkesztőség: Budapest I., Országház u. 30. I/41. H–1014

Telefon: 155–9930, 175–9011/126-os mellék

Postacím: Budapest, Pf. 34. H–1250

Az ismertetésre szánt kiadványokat szerkesztőségünk címén
Jankovics József nevére kérjük megküldeni.

Megjelent
a Művelődési és Közoktatási Minisztérium
és az
Illyés Közalapítvány
támogatásával.

TARTALOM

Könyvismertetések

Magyar irodalomtörténet 1988	5
Magyar nyelvészet 1988	167
Magyar néprajz 1988	195

A hungarológia hírei

A Társaság szervezeti élete

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság vezetőségi ülése	241
--	-----

Nekrológ

Erkki Itkonen (1913–1992)	243
---------------------------------	-----

Tudományos ülések, konferenciák

Extázis–álom–látomás	246
----------------------------	-----

Névmutató	249
-----------------	-----

tatott százszok eredetével és a város megalapításával kezdte. Ezután évek szerint, annales-szerűen veszi sorra az emlékezetre méltó dolgokat: háborúkat, járványokat, nevezetes bűnügyeket, különös természeti tűneményeket összevegyítve az országos jelentőségű eseményekkel, Magyarország történelmét sajátosan helyi, szepességi nézőpontból ábrázolva. Szemlélete elfogultan Habsburg-barát és katolikus-ellenes. A krónika rengeteg adatot tartalmaz korabeli árakról, munkadíjakról és hasonló, a gyakorlatias polgári olvasóközönséget érdeklő témákról. Az 1660-as évektől Hain Gáspár saját jelenkorához ér, ezután krónikája évről évre vezetett évkönyv. Legrészletesebben és legnagyobb drámaisággal a Wesselényi-féle összeesküvés elfojtását követő megtorlások időszakát ábrázolja. A hagyományosan császárhű városi vezetőség számára súlyos lelkiismereti válságot jelentett az agresszív ellenreformáció: a városi templom elvétele, a városi önkormányzat megcsúfolása és a kuruc hadak ellen védelmet nyújtó császári csapatok garázdálkodásai. A krónikairó személyében is üldözést szenvedett, helyét a városi tanácsban fegyveres erővel kívülről beeröltetett katolikus kádernek kellett átadnia. A küzdelmesen nehéz évtized szinte Jókait vagy Mikszáthot idéző kalandos eseményeinek leírásai adják a krónika legérdekesebb oldalait. Hain munkája a lutheránus vallásgyakorlás 1682-es újraengedélyezésével zárul.

A krónika először 1911-ben jelent meg németül, a latin szövegrészek magyar fordításával. Jelen kiadásban a német szöveg fordítása Póka Endre munkája. Az adatgazdag utószót és a legfontosabb adatokat magyarázó jegyzeteket Véber Károly írta.

O. G.

„Szerelmes Orsikám...” A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése.

Válogatta, a szöveget gondozta, jegyzetekkel ellátta Vida Tivadar. Utószó: Grynaeus Tamás. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1988. 393 l. (Magyar Levelestár)

A sok évtizede megjelent Thurzó György nádor és Czobor Erzsébet-levelezés óta nem tudunk nagyobb számú szerelmes missilist közlő kiadványról. A Szépirodalmi Kiadó sorozatát szerkesztő Ugrin Aranka jó érzékkel választott, amikor a XVI. század két, már akkor is nagyhírű szerelmesének írásos emlékeit jelentette meg egy-egy kötetben (Nádasdy Tamás–Kanizsai Orsolya; Batthyány Ferenc–Poppel Éva).

A számos művelődéstörténeti meglepetést is nyújtó, sok önálló forráspublikációt tápláló Nádasdy-levéltár, úgy tűnik, kimeríthetetlen. Jól tudjuk, ha csak a művelődéstörténeti forrásokat nézzük is, több új kötet is megtölthető lesz.

Vida Tivadar e levéltár, s a már kiadott dokumentumok jó ismerője most az 1540 és 1562 közti missilis anyagot válogatta úgy, hogy a házaspár legbensőbb érzéseiről, a korabeli arisztokrata asszonyok életmódjáról, Kanizsai Orsolya betegségről, s ezzel kapcsolatban a család orvosának, Szegedi Kőrös Gáspárnak a véleményéről, tevékenységéről is képet alkothatunk.

Több szempontból hasznosítható tehát ez a kis kötet: a mentalitástörténet, a mindennapok története, a gyógyásztörténet éppúgy meríthet belőle, mint a politika- és köztörténet.

Grynaeus Tamás utószava orientál a Nádasdy család korabeli szerepének megítélésében, első olvasatban értelmezi a udvari orvosok tevékenységét, beilleszkedését az arisztokrata családba, ugyanakkor szép esszé a nő XVI. századi társadalmában betöltött szerepéről.

A jegyzetek a sorozatnak megfelelő mélységűek, talán a szakembereknek tett gesztus lett volna a pontos levéltári jelzetek megadása, illetve a már kiadott anyag mai lelőhelyének jelzése.

Monok István

Szigeti Lajos Sándor: A József Attila-i teljességigény.

Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1988. 371 l.

József Attila esztétikai nézeteinek alakulásában és költői gyakorlatában nagy jelentőséget tulajdonított a költői motívumnak, melyet a műalkotás lényeges elemének tekintett. Szigeti Lajos Sándor egész kötetet szentel József Attila költészete jellegzetes motívumainak vizsgálatára. A motívumfogalom tág értelmezését adja, hogy az ne szabjon határt a műértelmezésnek, s röviden számba veszi a motívumkutatás azon fontosabb elméleti megállapításait, melyekre építve alakítja ki saját motívumfogalmát.

A motívum kifejezés széles jelentéstartományban mozog, ám sokféle alkalmazása ellenére általában a műalkotás legkisebb, zárt kifejezőegységét jelenti, amely ismétlődik, s ez az ismétlődés adja funkcióját.

József Attila motívumai rendszert alkotnak, ezért bármely motívum értelmezése kiindulópontul szolgálhat az egész rendszer lényegének megragadásához. A szerző József Attila költői motívumrendszerének alapját teljességigényében, illetve ennek megfelelő hiánytudatában látja. E hiánytudat az anyaversekben és az apaversekben éppúgy tetten érhető, mint a hiányt feloldani próbáló kísérleteket jelképező „rend”, „játék”-motívumban, s a teljesség élményét hordozó „csönd” képzetében.

A szerző élet és mű belső összefüggéseire figyel: motívumvizsgálatok sorát adja, a motívumok vonzaskörét, motívumbokrok szövevényét fejtí föl. Az életút és költészet szempontjából meghatározó motívumokat egyidejűleg vizsgálja a korai és a kései versekben: kitapintja az egész életművet átszövő motívumok egymáshoz kapcsolódását, összekötő pontjait is.

A kiemelt motívumok a József Attila-i életmű valamennyi kérdését érintik; értelmezésüket az életmű szigorú belső logikája támogatja; egy vers, egy motívum kulcsot ad egy másik vershez, egy másik motívumhoz.

Szigeti a költői életmű egyik fő sajátosságát a személyes sors mozzanatainak szimbolikussá emelésében látja. A József Attila-i világszemlélet alapkérdéseire vezetnek a kiválasztott motívumok: például az egész életművet végigkísérő apa- és anyahiány, mely az aránytalanná növe, elidegenedett világ szimbóluma lesz. Vagy a „gyermek” és „felnőtt” motívumpár, s a „játék” és „rend” talán közvetlenebbül társadalmi, ám éppoly személyes motívuma. Az „új világ”-motívum a törvénné lett disszonancia feloldására, a harmónia megteremtésére irányuló kísérlet.